

Konzorcij COSEC v 2017: Poročilo

Vir: Iz Poročila dela NUK 2015, 18. Druge dejavnosti knjižnice: konzorcij COSEC, februar 2018

18 Druge dejavnosti knjižnice

18.1 Podpora konzorcijskemu pridobivanju in upravljanju elektronskih informacijskih virov

NUK zagotavlja materialne in delovne pogoje za delovanje konzorcija COSEC, opravlja dela, povezana s članstvom v mednarodnem konzorciju EIFL in zagotavlja sredstva za letno članarino. Dejavnost konzorcija COSEC ureja konzorcijska pogodba (*Konzorcijska pogodba slovenskega konzorcija COSEC*, 2011), na podlagi katere NUK od leta 2012 dalje opravlja naloge koordinatorja konzorcija. Mednarodno vključevanje konzorcija in sodelovanje v globalnem konzorciju EIFL usmerja dokument Memorandum of Understanding: EIFL and NUK, 2005. Poleg pogodbenih strank – ustanovitvenih članov (CTK, NUK, Institut »Jožef Stefan«, Univerza v Ljubljani, Univerza v Mariboru, Univerza na Primorskem, Združenje splošnih knjižnic in ZBDS) konzorcij združuje tudi druge pravne osebe javnega prava, katerih dejavnost je financirana iz javnih sredstev (knjižnice, javne raziskovalne zavode ter druge organizacije s področja izobraževanja, znanosti in kulture) in so zainteresirane za skupno pridobivanje informacijskih virov.

18.1.1 Prednostni letni cilji konzorcija COSEC

18.1.1 Prednostni letni cilji konzorcija:

- Prizadevanje za obnovitev dosedanjih naročil v skladu z razpoložljivimi finančnimi sredstvi in s politiko obdavčevanja elektronskih virov;
- Upravljanje digitalnih vsebin v skladu s Smernicami licenciranja COSEC in nadaljevanje racionalizacije in optimizacije posameznih nakupov ob upoštevanju načela preudarnosti;
- Nadaljevanje zagotavljanja enake in zelo primerljive storitve po vsej državi za vse člane;
- Nadaljevanje združevanja pogojev licenčnih vsebin z odprto dostopnimi recenziranimi revijami;
- Evaluacija učinkovitosti pridobivanja in uporabe licenčnih e-virov;
- Mednarodna primerljivost konzorcijskega dela in rezultatov.

18.1.2 Uresničitev letnih ciljev

- Na področju pridobivanja in upravljanja licenčnih podatkovnih zbirk je bil v celoti uresničen načrtovani program dela. V sodelovanju s številnimi partnerji in s finančnimi sredstvi ARRS, Ministrstva za kulturo in sredstva članov konzorcija COSEC smo pridobili 36 elektronskih virov.
- Upravljanje licenčnih elektronskih virov je potekalo v skladu s Smernicami licenciranja COSEC. Glede na Strateški načrt NUK 2015–2019 in kazalnik *delež sklenjenih licenc*

v skladu z mednarodnimi načeli licenciranja ostajamo na 76 odstotkov sklenjenih licenc, ki so skladne z našimi zahtevami in Smernicami licenciranja COSEC.

- Zagotavljanje enakih ali primerljivih storitev po vsej državi za vse člane. Sem sodi tudi pridobivanje sredstev ARRS, saj le tako lahko zagotavljamo mednarodno kakovostno literaturo za celotno znanstveno raziskovalno skupnost Slovenije. Kandidirali smo na javnem razpisu ARRS in uspešno pridobili sredstva za štiri konzorcijske nakupe mednarodne literature. Na omenjenem razpisu za podporo raziskovalne dejavnosti smo kandidirali tudi za sofinanciranje nacionalnega konzorcija Taylor & Francis, a nismo dobili zadostne podpore. Vseh deset srednjih območnih knjižnic na podlagi dejavnosti COSEC ponuja več e-gradiva v slovenskem jeziku, in sicer na platformi Press Reader.
- Nadaljevanje združevanja pogojev licenčnih vsebin z odprto dostopnimi recenziranimi revijami. Skupaj z mednarodnim konzorcijem EIFL smo si več mesecev prizadevali za obnovitev znižanja APC za hibridne revije Taylor & Francis, vendar je založnik kljub naporom različnih deležnikov izključil Slovenijo iz ugodne pogodbe EIFL. Aktivno smo se odzvali na smernice Rektorske konference RS o izhodiščih za pogajanja za nov tranzicijski model po zgledu Nemčije, ki želi združiti odprto dostopnost člankov s tradicionalnimi naročniškimi revijami v en poslovni model.
- Evaluacija učinkovitosti pridobivanja in uporabe licenčnih e-virov: pripravili smo analize stroškovne učinkovitosti naročnin in ugotovili, da 93 % e-virov izkazuje visoko ekonomičnost in racionalnost porabe javnega denarja. Na to vplivata dva dejavnika: ekonomična letna naročnina in uporaba.
- Za vse cenovne ponudbe smo v sodelovanju z drugimi člani EIFL izdelali letne primerjalne analize in tako uresničevali princip mednarodna primerljivost konzorcijskih rezultatov in dela.

18.1.3 Zagotavljanje dostopnosti mednarodne znanstvene literature in storitev za konzorcijske člane

V okviru konzorcijskega pridobivanja mednarodne znanstvene literature smo v letu 2017 za dostop v 2018 na ravni vodenja statistike e-virov sicer obnovili dva vira manj kot leto prej, a številčni podatki v Tabeli 46 razkrivajo, da smo s številčno manj servisi zagotovili več enot gradiva. Članom NUK in članom Univerze v Ljubljani se je tako povečalo število e-knjig ponudnika EBSCOhost. Izredno se je povečal nabor zvočnih zapisov, ki je rezultat najema nove zbirke in dejstva, da je ponudnik Naxos z letom 2017 dodal več kot 1 milijon novih skladb. Prav tako smo za člane NUK in UL povečali število podatkovnih zbirk s področja glasbe, ki bodo uporabnikom na voljo v 2018.

Tabela 46: Zagotavljanje elektronskih virov za knjižnično mrežo Slovenije v okviru konzorcija COSEC

licenčni e-viri	za člane NUK	za UL	za UM	za UP	za UNG	za JRO	za splošne knjižnice	za druge organizacije s področja kulture
e-revije	16.416	13.997	12.014	8.206	7.354	8.322	7.700	4.700

e-knjige	160.00 0	160.000	0	0	0	0	40.000	0
zvočni zapisi	1.800.0 00	1.800.0 00	0	0	0	0	0	0
video zapisi	350	350	0		0	0	0	0
besedilne zbirke	16	12	4	2	1	0	9	0
bibl. zbirke	11	11	0	0	0	0	0	0

Legenda: JRO – Javni raziskovalni zavod; MK – Ministrstvo za kulturo; UL – Univerza v Ljubljani; UM – Univerza v Mariboru; UNG – Univerza v Novi Gorici; UP – Univerza na Primorskem

Zagotavljanje enakih in primerljivih storitev po vsej državi za konzorcijske člane poteka za dve ciljni skupini, tj. za uporabnike splošnih knjižnic in za uporabnike visokošolskih knjižnic ter raziskovalce. Prvi skupini je bilo na voljo pet, drugi pa 32 različnih licenčnih elektronskih virov, od tega 16 zbirk samo za uporabnike z UL. Uporabnikom splošnih knjižnic in knjižnic UL smo zagotovili tudi oddaljen dostop do virov. Storitve upravlja NUK za visokošolske zavode UL od leta 2005, od leta 2011 pa tudi za večino splošnih knjižnic. Oddaljen dostop predstavlja enega pomembnejših dejavnikov, ki pozitivno vplivajo na obseg uporabe informacijskih virov.

Tabela 47: Konzorcijske storitve za različne skupine uporabnikov glede na vir (so)financiranja v letu 2017

Za člane visokošolskih knjižnic in JRO		Za člane splošnih knjižnic in specialnih knjižnic s področja kulture	
Sofinanciranje – ARRS, NUK in konz. člani:		Sofinanciranje – ZBDS (MK):	
1.	SAGE Premier	1.	EBSCOhost Research/Public library License
2.	EBSCOhost Research/Academic License	Sofinanciranje – konz. člani:	
3.	Emerald 175	1.	eBook Public Library Collection
4.	APA PsycArticles		
Sofinanciranje – NUK in konz. člani:		2.	Britannica Online Public Library Edition
1.	APS	3.	Press Reader
2.	CMMC	4.	Tax-Fin-Lex
3.	CINAHL with FT	Za celotno raziskovalno skupnost (financer NUK)	
4.	Oxford Art Online	1.	CREDO Online Reference Service – Acad. Coll.
5.	Oxford English Dictionary Online		
6.	Oxford Music Online		
7.	PsycInfo		
8.	SocIndex with FT		
9.	Taylor & Francis (SSH)		
10.	Taylor & Francis (ST Library)		
11.	Taylor & Francis Fresh Collection		
Financiranje NUK za visokošolske zavode Univerze v Ljubljani			
1.	Britannica Online Academic Edition	9.	MLA
2.	eBook Academic Collection	10.	Naxos Music Library

3.	Encyclopedia of Library and Information Science	11.	Naxos Music Library Jazz
4.	KLG	12.	Naxos Video Library
5.	LRC	13.	OECD iLibrary
6.	Library Literature & Info Science	14.	Oxford Journals Online
7.	Linguistics and Language Behavior Abstracts	15.	Sociological Abstracts
8.	LISA	16.	Ulrichsweb

18.1.4 Evaluacija učinkovitosti pridobivanja in uporabe licenčnih e-virov

Učinkovitost **pridobivanja in uporabe licenčnih elektronskih virov** lahko analiziramo na ravni ekonomskih in družbenih koristi. Splošno sprejeta motiva za učinkovito upravljanje digitalnih vsebin sta prihranek denarja in razširjenost uporabe licenčnih e-virov. Zato vsakdanje odgovorno delo z e-viri temelji na sprotnem evalviranju uporabe e-virov in vloženi finančni sredstev, ki tako prinašajo do dandanes še najbolj zanesljivo oceno stanja ekonomske učinkovitosti. V ta namen pred vsakim najemom vrednotimo najete licenčne e-vire z mednarodno uveljavljeno **metodo izračuna povprečne cene članka (enote)**. Rezultate najmanj enkrat letno javno predstavimo ključnim ciljnim skupinam: članom konzorcija COSEC v obliki dokumentacije letnega srečanja in financerjem in odločevalcem v obliki letnega poročila. Na teh kazalnikih ekonomske učinkovitosti se odločamo o prihodnjih najemih in snujemo finančne modele sofinanciranja.

V Tabeli 48 predstavljamo gibanje povprečne cene vpogledov v posamezen članek za tri najbolj razširjene elektronske vire. Vsi trije izkazujejo vrednost pod/okoli 1 EUR, ki na področju upravljanja licenčnih digitalnih vsebin predstavlja najbolj optimalno in učinkovito pridobivanje in uporabo.

Tabela 48: Gibanje povprečne cene vpogledov v posamezen članek v obdobju 2015-2017

licenčni e-vir	2015	2016	2017
EBSCOhost	0,77 EUR	0,94 EUR	0,38
Emerald 175	0,70 EUR	0,65 EUR	1,01
SAGE Premier	0,84 EUR	0,64 EUR	0,72

Večina licenčnih e-virov v NUK sodi v raziskovalno infrastrukturo, s tem smo zavezani tudi k uresničevanju načel *Resolucije o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020 (ReRIS11-20)*, kjer je kot ključni dejavnik, ki prinaša znižanje stroškov raziskovalne infrastrukture, **navedeno mednarodno sodelovanje**. Kot člani mednarodnega konzorcija EIFL.net glavnino najpomembnejših virov pridobivamo skupaj z nacionalnimi konzorciji drugih EU držav (zlasti Baltičkih), bodisi v obliki izmenjave informacij ali kot del skupne konzorcijske pogodbe. V ta namen konzorcij EIFL.net na svoji spletni strani letno objavlja potencialne prihranke sodelujočih konzorcijev.

Med družbenimi kazalci učinkovitosti pa uporabljamo prav tako dve znani in uveljavljeni metodi: **znanstvena odličnost pridobljenih licenčnih e-virov** in **število objav slovenskih**

raziskovalcev v mednarodnih zbirkah podatkov. Tudi ti rezultati so najmanj enkrat letno predstavljeni ali posredovani ključnim ciljnim skupinam in odločevalcem.

Seveda pa vlaganje v licenčne elektronske vire predstavlja na ravni družbenega vpliva dolgoročno naložbo, ki **generira gospodarski razvoj, človeške vire, kakovost življenja in socialno kohezivnost.**

Z namenom zagotavljanja dotoka in dostopnosti mednarodnih znanstvenih in strokovnih informacij za potrebe raziskovalne, izobraževalne in razvojne dejavnosti v Republiki Sloveniji smo v 2017 s konzorcijskimi aranžmaji, sofinanciranimi s strani ARRS, zagotavljali informacijski vire, ki se uvrščajo v sam vrh svetovne znanstvene odličnosti.

V Tabeli 49 predstavljamo nekaj podatkov, ki smo jih analizirali na osnovi mednarodnih orodij vrednotenja podatkov o citiranosti, in sicer Journal Citation Report (JCR) in Source Normalized Impact per Paper (SNIP). Podatke za tovrstno realitivno zamudno evaluacijo nam vsako leto pošlje IZUM.

Tabela 49: Znanstvena odličnost konzorcijsko pridobljenih revij za leto 2017

licenčni e-vir	število revij, indeksiranih v SNIP ali JCR	število revij z IF v 1. kvartilu SNIP	število revij z IF v 1. kvartilu JCR	število člankov slovenskih avtorjev v revijah z IF v SNIP in JCR v 2016
EBSCOhost	4.551	1.440	753	1445
Emerald 175	162	89	6	25
SAGE Premier	440	305	135	64
APA PsycArticles	78	44	34	4

18.1.5 Izobraževanje o znanstvenem publiciranju in drugih storitvah COSEC

Založniki znanstvene literature so pomembni partnerji tudi na področju ustvarjanja in diseminacije novih trendov. V letu 2017 smo organizirali izobraževanja o znanstvenem publiciranju, ki se jih je skupaj udeležilo 86 oseb s področja visokošolskega študija in raziskovanja ter predstavniki osrednjih območnih knjižnic.

Obdobje	vsebina	izvajalec	vrsta udeležencev	število
februar	PressReader Features and Partnership Proposal	Štepan Petruš (Ebsco)	Predstavniki osrednjih območnih knjižnic	12
marec	Emerald Library a life-time resource	Wendy Knox (Emerald)	Študenti FF/smer bibliotekarstvo, visokošolski učitelji	38
marec	Sage Research Methods	Anna Grochovska (SAGE)	Študenti FF/smer bibliotekarstvo, visokošolski učitelji	36
			SKUPAJ	86

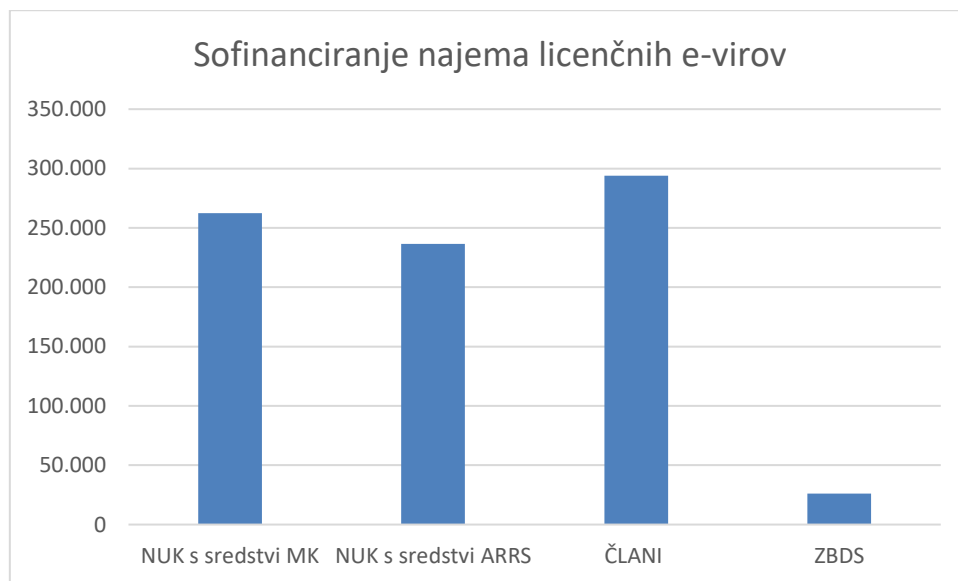
18.1.6 Objavljanje slovenskih avtorjev v odprto dostopnih in hibridnih znanstvenih revijah ter preprečevanje dvojnega plačevanja

Sodelovali smo pri diseminaciji in pravilnem razumevanju sklepov Rektorske konference Republike Slovenije glede novega poslovnega modela pogajanj po zgledu Nemčije, ki združuje

priložnosti za objavljanje avtorjev v revijah odprtega dostopa in pridobivanje tradicionalnih naročniških revijah.

18.1.7 Pridobivanje sredstev za sofinanciranje nakupa/najema licenčnih elektronskih vsebin

Finančna sredstva za naročnine konzorcijsko pridobljene literature smo v 2017 zagotovili s sredstvi štirih partnerjev: Ministrstva za kulturo (32 odstotkov), Agencije RS za raziskovalno dejavnost (29 odstotkov), članov konzorcija COSEC (36 odstotkov) in ZBDS (3 odstotke).

Slika 9: Viri (so)financiranja elektronskih informacijskih virov konzorcija COSEC v letu 2017

S prijavo na javni razpis za sofinanciranje nakupov mednarodne znanstvene literature v letu 2017 pri ARRS smo prejeli sredstva za sofinanciranje konzorcijskega nakupa štirih zbirk elektronskih revij: EBSCOhost Research Databases, Emerald 175 EXM, SAGE Premier in APA PsycArticles. Pri tem so sodelovale vse štiri slovenske javne univerze in osem javnih raziskovalnih zavodov. Ker prejeta sredstva niso zadoščala za plačilo letnih članarin, je tudi v letu 2017 bil s člani sklenjen dogovor o sofinanciranju nakupa informacijskih virov, ki temelji na kriteriju velikosti organizacije (večje organizacije prispevajo več sredstev za nakup virov in praviloma dosegajo tudi njihovo večjo uporabo). Tudi pri večini drugih elektronskih virov je veljal omenjeni model sofinanciranja, kar je omogočilo nakup (najem) določene storitve na ravni celotne Slovenije. Hkrati s člani COSEC ustvarjamo model sodelovanja, ki temelji na obnovitvi naročnin, katerih skupna vsota se prišteje k vrednosti dostopa do e-vsebin (konzorcijski nakup SAGE in Taylor & Francis).

Tabela 50: Upravljanje licenčnih elektronskih virov v letu 2017

dejavnost	enota	število
Pridobivanje e-virov		
– obnovljeni e-viri	e-vir	38
– novo pridobljeni e-viri	e-vir	4
– odpovedani e-viri	e-vir	2
– testni dostopi	dostop	9
Licenciranje		
– pregled ponudb	ponudba	54
– pogajanja	dogovarjanja	68
– sklenjene pogodbe s člani konzorcija	pogodba	51
– sklenjene pogodbe z založniki/ponudniki	pogodba	22
Pridobivanje finančnih sredstev		
– kandidiranje na razpisih/pozivih RS	prijava	1
– pridobivanje sredstev članov	plačilo	17
Urejanje finančnih poslov		
– izdelava cenovnih modelov	cenovni razdelilnik	3
– število zahtevanih računov	račun	43
– izstavljanje računov članom	račun	18
Evalvacija nakupov in potreb		
– analiza potreb članov	mnenje	8
– statistične analize za ARRS in člane konzorcija	analiza	50
– analiza finančne sposobnosti članov	analiza	3
Prispevanje zapisov v COBIB		
– posodobljeni bibliografski zapisi	bibliografski zapis	64
– novi bibliografski zapisi	bibliografski zapis	46
Komuniciranje/promocija/izobraževanje		
– obstoječi konzorcijski člani	član	121
– novi konzorcijski člani	član	1
– srečanja s konzorcijskimi člani	dogodek	7
– srečanje z založniki/ponudniki	dogodek	23
– srečanje z EIFL.net	dogodek	1
– srečanje z eICOLC	dogodek	0
– komuniciranje s konzorcijskimi člani	e-sporočilo, pogovor	600
– komuniciranje z založniki/ponudniki	e-sporočilo, pogovor	1.400
– komuniciranje z EIFL.net	e-sporočilo, pogovor	55
– komuniciranje z eICOLC	e-sporočilo, pogovor	2
Organizacija izobraževanj	dogodek	3
Izvedba izobraževanj	dogodek	3
Udeleženci izobraževanj	udeleženec	86
Javne objave	objava	17
Javno predstavljanje dela in konzorcija	predstavitev	5